

नेपाल सरकार

उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइमन्त्रालय

जलस्रोत तथा सिंचाइविभाग

बृहत दाङ उपत्यका सिंचाइआयोजना

तुलसीपुर, दाङ

१. पृष्ठभूमि

दाङ्ग उपत्यकाको धेरै जसो भागमा कृषि व्यवसाय हुने भएपनि सिंचाइ सुविधाको अभावले गर्दा कृषि कार्य क्रमशः घट्दै गएकोमा खेती हुन सक्ने ५६,००० हेक्टर भूमिमा सिंचाइ सुविधा पुर्याउनु, कृषि उत्पादनमा बृद्धि गरी जिल्लाका अधिकांश कृषकहरूको जीवनस्तर उकास्ने तथा आर्थिक समृद्धि तर्फ दिशा पहिल्याउने मुख्य उद्देश्यका साथ २०७३/०८/१२ को नेपाल सरकार, मन्त्रीपरिषद्को निर्णयबाट बृहत्दाङ्ग उपत्यका सिंचाइ आयोजना लागू भई कार्यान्वयनमा आएको छ। सोही मितिबाट दाङ्ग जिल्लाको तुलसीपुरमा उक्त आयोजनाको मुख्य कार्यालय स्थापना भई आ.व. २०७४/७५ देखि स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमबाट बजेट उपलब्ध भई कार्य सुरु रहेको छ। दाङ्ग जिल्लाको उत्तर तिर पर्ने जिल्लाहरू मध्ये सल्यान र रोल्पा जिल्लाहरूको नदिहरूबाट जल स्थानान्तरण गरी तथा दाङ्ग उपत्यकाको आन्तरिक स्रोतबाट समेत उपलब्ध जलस्रोत उचित व्यवस्थापन गरी दाङ्ग उपत्यकाको ५६,००० हेक्टरखेती योग्य जमिनमा वर्षेभरी सिंचाइ सेवा सुनिश्चित गर्ने उद्देश्य राखी आयोजनाले आफ्ना कार्यक्रमहरू संचालन गर्दै आएकोछ।

• आयोजनाको कूल लागत र अवधि:-

- आ.व. २०७४/०७५ देखि शुरु भएको यस आयोजना आ.व. २०८३/०८४ सम्म रहने अनुमान छ र यसको लागत अनुमान ४० अरब हुने अनुमान छ। यद्यपी समग्र आयोजनाको डिपिआर निर्माण कार्य चरणमै रहेको हुँदा फाइनल हुन बाँकी नै छ।

२. आयोजनाको कार्यहरू

आयोजना अन्तर्गत ५ वटा(Componet) रहेका छन्।

I. Component A (डाइभर्सन सम्बन्धी)

- शारदा दाङ्ग डाइभर्सनको अध्ययन भइसकेको। सामाजिक हिसावले सम्भाव्य नदेखिएको।
- माडी डाइभर्सन- अध्ययनको तयारी हुँदै।

II. Component B (सहत सिंचाइ प्रणालीको विकास र आधुनिकीकरण)

- डाइभर्सनबाट आउने पानीलाई सिंचित क्षेत्रसम्म पुर्याउनु दाङ्ग उपत्यकाको महाभारत फेदमा पूर्व पश्चिम नहर निर्माण गर्ने र पुराना किसान व्यवस्थित सिंचाइ प्रणालीको आधुनिकीकरण गर्ने।
- यस कम्पोनेन्ट अन्तर्गत उरहरी जस्पुर सिंचाइ प्रणाली र डुरुवा नहर प्रणालीको आधुनिकीकरण गर्ने कार्य शुरु भएको छ।
- उपत्यकाभित्रका करिब ३००ओटा किसान व्यवस्थित नहरप्रणालीको पुनस्थापन एवम आधुनिकीकरण गरी डाइभर्सनबाट आपूर्तिहुने पानीलाई किसानको खेतमा पुर्याई बाह्र महिना सिंचाइ सुविधा पुर्याउनु सहज हुने देखिन्छ।

III. Component C (जलाशय सम्बन्धी)

- उपत्यका भित्र रहेका ठुला/साना खोला/चिराहरूमा पक्की र माटोको कच्ची बाँधहरू निर्माण गरी कृत्रिम जलाशय(पोखरी) हरू निर्माण गर्ने। हालसम्म घोराही,शान्तिनगर र दंगीशरणमा १४ वटा जलाशय निर्माण भइसकेका छन्। यसको लागि अत्यधिक माग आउने गरेको छ। अतः आयोजनाले मास्टर प्लान तयारी गरिरहेको छ।
- उपत्यकाभित्र करिब २००स्थानमासाना जलाशय निर्माण गर्न सकिने देखिन्छ।

IV. Component D (बबई कोरीडोर तथा अन्य स्थानमा लिफ्ट सिंचाइ प्रणाली र भूमिगत सिंचाइ प्रणाली)

- बबई नदीको दायीं बायाँ सिंचाइ अभाव भएका स्थानहरूमा बबई नदीको पानी लिफ्ट प्रविधिबाट किसानको खेतवारीमा पुर्याउने लक्ष्य रहेको छ।
- हालसम्म २६ वटा लिफ्ट सिंचाइ प्रणाली निर्माण सम्पन्न भइसकेका छन् भने २०वटा लिफ्ट निर्माणाधीन छन्। करिब १८ वटा लिफ्ट सिंचाइ प्रणालीको DPR तयार भइसकेको छ।
- भूमिगत सिंचाइ तर्फ यसै आ.व.मा २५ वटा डीप ट्यूबवेल्को निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा रहेको र थप १७ओटा डिपबोरिंगको लागि टेण्डर आव्हान भएकोछ।

V. Component E (नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाई प्रणाली)

- उपत्यकाको पहाडी भिरालो कृषि योग्य भूमिमा नयाँ प्रविधिको सिंचाई प्रणाली विकास गर्ने ।
- यस अन्तर्गत फोहरा सिंचाई, थोपा सिंचाई, पाइप सिंचाई र पोखरी सिंचाई आदि पर्दछन् ।

हालसम्म यस्ता ३३ वटा सिंचाई प्रणालीको विकास गरिएको छ

३. आयोजनाको सांगठनिक संरचना:

सि.नं.	दरवन्दी विवरण					
	पद, नाम	श्रेणी	सेवा	समूह	उपसमूह	संख्या
१.	आयोजना प्रमुख	रा.प.द्वि.	इन्जिनियरिङ्ग	सिभिल	इरिगेशन	१
२.	इन्जिनियर	रा.प.तृ.	इन्जिनियरिङ्ग	सिभिल	इरिगेशन	२
३.	हाइड्रोजियोलोजिष्ट	रा.प.तृ.	इन्जिनियरिङ्ग	जियो	हा.जि.	१
४.	लेखापाल	रा.प.अनं. प्र.	प्रशासन	लेखा		१
५.	सब-इन्जिनियर	रा.प.अनं. प्र.	इन्जिनियरिङ्ग	सिभिल	इरिगेशन	३
६.	नायव सुव्वा	रा.प.अनं. प्र.	प्रशासन	सामान्य प्रशासन		१
७.	कम्प्युटर अपरेटर	रा.प.अनं. प्र.	विविध			१
८.	ए.ओ.	रा.प.अनं.द्वि.	इन्जिनियरिङ्ग	एगृ.	इरिगेशन	१
९.	हलुका सवारी चालक	श्रेणीविहिन	इन्जिनियरिङ्ग	मेकानिकल	जनरल मेका.	१
१०.	का.सं.	श्रेणीविहिन	प्रशासन	सामान्य प्रशासन		१

४. आयोजनाले प्रदान गर्ने सेवा:

- माथी बुँदा नं.देखि Vमा उल्लेखित कार्यक्षेत्र/काम कर्तव्य अधिकार अन्तर्गतका कार्यहरु
- आयोजनाको दैनिक प्रशासन संचालन सम्बन्धी कार्य ।

५. शाखा, जिम्मेवार अधिकारी र टेलिफोन नम्बर:

क्र.सं.	शाखा	जिम्मेवार अधिकारी/पद	टेलिफोन नम्बर
१	आयोजना प्रमुख	राजु आचार्य (आयोजना प्रमुख)	०८२-५२३४९३/ ९८५७८२४४९३/९८५९९३६२४२
२	इन्जिनियरिङ्ग शाखा/ संस्थागत विकास	मनोज कुमार साह (सिभिल इन्जिनियर)	९८४५९७०४०५
		अमर सिंह राई (हाइड्रोजियोलोजिष्ट)	९८४३४२९६३५
		सन्ध्या शर्मा (एग्री इन्जिनियर)	९८६६९२४८४७
		संजय कुमार यादव (सब-इन्जिनियर)	९८४९६३५५४६
		गणेश कुमार साह (सब-इन्जिनियर)	९८४२०३०९६३
		सुनिता गोसाई (सब-इन्जिनियर)	९८६६८७०८६८
		अनिल के.सी. (ए.ओ.)	९८६८०६९४७८
३	आर्थिक प्रशासन शाखा	राम शाह (लेखापाल)	९८६०९९४०७५
४	प्रशासन तथा जिन्सी शाखा	शान्तराज गौतम (नायव सुव्वा)	९८४७८९९०७३
		प्रदिप घर्ति (कम्प्युटर अपरेटर)	९८५७८८८७७७

६. नागरिक बडापत्र

१	सेवाको उद्देश्य	• पानीबढीभएको नदीबाट उपत्यकामाजल स्थानान्तरण तथाआन्तरिक जलस्रोत
---	-----------------	---

		समेत उचितव्यवस्थापन गरेर वर्षै भरी पानीपुग्ने गरी कृषि योग्यभूमिमा सुनिश्चित सिंचाई सेवाउपलब्ध गराउने र विद्युतउत्पादनगर्ने ।
२	सेवाप्रकार	<ul style="list-style-type: none"> ● दाङ उपत्यकाको ५६ हजार हेक्टर जमिनमावर्षैभरी सिंचाई सेवा पुऱ्याउने, ● जल संचय गरी अन्तर जलाधार स्थानान्तरण गर्ने, ● दाङ उपत्यकाभित्रजलभकारी (Reservior) निर्माण गर्ने, ● लिफ्ट सिंचाई प्रणाली निर्माण गर्ने, ● नयाँप्रविधिमाआधारित सिंचाई प्रणाली निर्माण गर्ने ।
३	सेवाप्रदानगर्ने कार्यालय र स्थान	<ul style="list-style-type: none"> ● बृहत दाङ उपत्यका सिंचाई आयोजनातुलसीपुर, दाङ ।
४	सेवाको गुणस्तर	<ul style="list-style-type: none"> ● स्वीकृत मापदण्ड तथा स्पेसिफिकेसनमातोकिएबमोजिम ।
५	सेवाप्रदानगरिने क्षेत्र	<ul style="list-style-type: none"> ● दाङ उपत्यकाभित्रका सबै उप-महानगरपालिकाहरु तथागाउँपालिकाहरु ।
६	सेवाउपलब्ध गराउने प्रकृया	<ul style="list-style-type: none"> ● सेवाचाहनेउपभोक्ताले लिखितनिवेदनदिने र आयोजनाकार्यालयबाट अध्ययन अनुसन्धानतथा छलफल गरी प्राथमिकताको आधारमाकार्यान्वयनगर्ने ।
७	स्रोत परिचालन	<ul style="list-style-type: none"> ● नेपाल सरकार र जनसहभागितामा ।

७. सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने दस्तुर र अवधि:

- सूचना मागको निवेदन दिँदा कुनै शुल्क वा दस्तुर लाग्दैन ।

क) सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने दस्तुर:

- सूचनाको हक सम्बन्धी नियमावली २०६५ को नियम ४ बमोजिमको र
- अन्य विशेष कानूनले तोके बमोजिम दस्तुर ।

ख) सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने अवधि:

- सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन २०६४ को दफा ७ ले तोकेको अवधिभित्र र
- अन्य विशेष ऐन नियमले अवधि तोकेकोमा सोही बमोजिमको अवधि ।
- नागरिक बडापत्रमा उल्लेख भए बमोजिम

८. निवेदन उजुरी उपर निर्णय गर्ने प्रक्रिया तथा अधिकारी

क) निर्णय प्रक्रिया सम्बन्धमा:

१. आयोजनाले उपलब्ध गराउने सेवा सम्बन्धमा सरकारी निर्णय प्रक्रिया सरलीकरण निर्देशिका, २०६५ बमोजिम
२. सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन २०६४ बमोजिम माग गरिने सूचना सम्बन्धमा सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन २०६४ को दफा ७ बमोजिम ।

ख) निर्णय गर्ने अधिकारी सम्बन्धमा:

१. सूशासन (व्यवस्थापन तथा संचालन) ऐन २०६४ बमोजिम प्राप्त अधिकार बमोजिम
२. अन्य ऐन नियम अनुसार आयोजना प्रमुखले गर्ने भनी तोकिएको कामहरु

९. निर्णय उपर उजुरी सुन्ने अधिकारी:

- आयोजनाले उपलब्ध गराउने सेवा सम्बन्धमा प्रचलित ऐन कानूनमा तोकिएको व्यवस्था बमोजिम उपलब्ध गराउने ।
- सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन २०६४ बमोजिम परेको उजुरी सम्बन्धमा सोही ऐनमा तोकिए बमोजिम फछ्यौट गराउने ।
- आयोजना प्रमुख श्री राजु आचार्य

१०. आयोजना प्रमुख प्रवक्ता र सूचना अधिकारी नाम पद र सम्पर्क नम्बर:-

- आयोजना प्रमुख: राजु आचार्य (९८५७८२४४९३/९८५९९३६२४२)

- प्रवक्ता: मनोज कुमार साह (९८४५१७०४०५)
- सूचना अधिकारी: शान्तराज गौतम (९८४७८९१०७३)

११. सम्पादन गरेका मुख्य कामको विवरण:

- शारदा डाइभर्सन को पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न
- ग्वारखोला उच्च बाँध को पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न /विस्तृत इन्जिनियरिंग अध्ययन को शुरुवात
- माडी दाङ्ग डाइभर्सन सम्बन्धी अध्ययन विभागबाट भइरहेको ।
- उरहरी जसपुर र डुरुवा सिंचाई प्रणालीको निर्माण कार्य शुरु
- दाङ्ग उपत्यकामा कृतिम जलाशयहरुको Master Plan तयार भएको ।
- २५ वटा डीप ट्यूबवेलको निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा रहेको छ। अन्य १७ ओटा को टेन्डर आह्वान
- उपत्यका भित्र १४ ओटा माटो को कृतिम जलाशय निर्माण/३०ओटा जलाशय निर्माणको लागि पहिचान
- बबई कोरिडोर अन्तर्गत विभिन्न २६ ओटा लिफ्ट सिंचाई निर्माण
- किसान व्यवस्थित सतह सिंचाई प्रणाली अन्तर्गत करिब ३० किमी नहर को पुनस्थापन तथा सुधार

निर्माण सम्पन्न भएका योजनाहरु:

क) जलाशय(लिफ्ट निर्माणाधीन)

सि.नं.	योजनाको नाम	योजनाको ठेगाना	क्षेत्रफल(हे.)	कैफियत
१.	बरगद्दी जलाशय	घोराही-१७, बर्गद्दी	३८	
२.	गिठेपानी जलाशय	घोराही-१८, गिठेपानी	४०	
३.	सिमल गजरी जलाशय	दंगीशरण-६	७०	
४.	सरेसोता जलाशय	घोराही-२२ ४	३२	
५.	फलाटेखोली जलाशय	शान्तिनगर-३	१५०	
६.	ओखरा सेवली सोता	घोराही-१७	२८	
७.	खोटिखोली	तुलसीपुर-८	३०	
८.	मौलि	दंगीशरण-३	६७	
९.	पिर्थली कुइरेसोता	तुलसीपुर-१८	१२७	
१०.	दुधेगजरी	तुलसीपुर-१८	६०	
११.	बाघेचिरा	दंगीशरण-२	३००	
१२.	साल घारी	दंगीशरण-२	३०	
१३.	बघीगन्जी	दंगीशरण-३	१००	
१४.	ज्यामिन सोता	घोराही-४	२०	
	जम्मा		१०९२	

ख) लिफ्ट

सि.नं.	योजनाको नाम	योजनाको ठेगाना	क्षेत्रफल(हे.)	कैफियत
१.	कुइरेपानी लिफ्ट सि.यो.	घोराही-३	३०	
२.	गैराकुट्टी लिफ्ट सि.यो.	घोराही-३	३३	
३.	जङ्गवा लिफ्ट सि.यो.	घोराही-८	३८	
४.	सेवारखोला लि.सि.यो.	घोराही-८	३५	
५.	कुसेतारा लिफ्ट सि.यो.	दंगीशरण-२	२६	
६.	हरीपौरा लिफ्ट सि.यो.	तुलसीपुर-१२	२३	
७.	चखौरा लिफ्ट सि.यो.	दंगीशरण-३	३५	
८.	दुविचौर लिफ्ट सि.यो.	शान्तिनगर-७	४०	

९.	सिक्टा सिसहनिया लिफ्ट सिं.यो.	घोराही-७	४४	
१०.	चौवा खोला लिफ्ट सिं.यो.	तुलसीपुर-१७	४०	
११.	झरने लमही लिफ्ट सिं.यो.	तुलसीपुर-१८	२६	
१२.	छरकट्टा गनारी लिफ्ट सिं.यो.	दंगीशरण-१	२१	
१३.	जलुके लिफ्ट सिं.यो.	बबई-५	३८	
१४.	मटेरा लिफ्ट सिं.यो.	तुलसीपुर-१४	७०	
१५.	कालीतारा लिफ्ट सिं.यो.	बबई — ७	३७	
१६.	सर्जु लिफ्ट सिं.यो.	दंगीशरण-१	३८	
१७.	सिमलकुना लि.सि.यो.	दंगीशरण-२	१८	
१८.	ताले लि.सि.यो.	बबई-२	१५	
१९.	बाँकीगाउँ लि.सि.यो.	तुलसीपुर-१४	२०	
२०.	भोजपुर लि.सि.यो.	तुलसीपुर-१४	१८	
२१.	छरकट्टा लि.सि.यो.	दंगीशरण-२	२१	
२२.	मदरिया लि.सि.यो.	दंगीशरण-२	३८	
२३.	गोल्टाकुरी लि.सि.यो.	दंगीशरण-२	२३	
२४.	सिमलगजेरी लि.सि.यो.	दंगीशरण-६	७०	
२५.	बाघखोली लि.सि.यो.	तुलसीपुर-११	३०	
२६.	कचिला लि.सि.यो.	तुलसीपुर-१२	३०	
	जम्मा		८५७	

ग) नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाई पोखरी:-

सि.नं.	योजनाको नाम	योजनाको ठेगाना	क्षेत्रफल(हे.)	कैफियत
१.	सिसाखानी पोखरी	तुलसीपुर-१	३२	
२.	धनवास पोखरी	बबई-३	१७	
३.	केराघारी पोखरी	शान्तिनगर-३	१६	
४.	खमारी पोखरी	तुलसीपुर-३	२२	
५.	रानाखोला मृगेखोला पोखरी	बबई-३	७	
६.	दाउने खोला पोखरी	शान्तिनगर-२	१७	
७.	बस्तिखोला पोखरी	शान्तिनगर-२	१७	
८.	शिरकुलो पोखरी	शान्तिनगर-२	२५	
९.	बायखोला पोखरी	तुलसीपुर-४	९	
१०.	ज्यामिरे रपट पोखरी	शान्तिनगर-१	३३	
११.	धनवासकोट पोखरी	बबई-३	७	
१२.	आँपखोली पोखरी	बबई-२	१३	
१३.	घर्तिटोल पोखरी	बबई-३	१३.५	
१४.	टिकुली गैरा पोखरी	बबई-६	३५	
१५.	राम्री पोखरी	तुलसीपुर-३	१३	
१६.	थापापानी पोखरी	तुलसीपुर-३	१५	
१७.	भित्री स्यालपानी पोखरी	तुलसीपुर-१९	१२.५	
१८.	हल्दे खोला पोखरी	शान्तिनगर-३	१४	
१९.	हलचौर कुलो पोखरी	बबई-२	१६	
२०.	सिरीचौर पोखरी	तुलसीपुर-१९	१९	

२१.	तरुले खोला पोखरी	बबई-३	१५	
२२.	बेलटाकुरा	तुलसीपुर-११	२०	
२३.	बैशाखोला पोखरी	शान्तिनगर-१	७	
२४.	पेदीखोला पोखरी	शान्तिनगर-१	१९	
२५.	सिमतारे पोखरी	तुलसीपुर-१९	१८	
२६.	लामितारा सांगले पोखरी	दंगीशरण-१	१२	
२७.	रामपुरपोखरी	बबई-२	१५	
२८.	कातिके पोखरी	तुलसीपुर-३	२१	
२९.	लक्ष्मणपुरपोखरी	बबई-३	११	
३०.	रातापहिरा पोखरी	शान्तिनगर-२२३	४०	
३१.	अमुवापोखरी	शान्तिनगर-२	३०	
३२.	कमलपोखरी	घोराही-१७	२६	
३३.	श्रीचौर तल्लो पोखरी	तुलसीपुर-१९	१९	
	जम्मा		६०६	

१२. हालसम्मको खर्चको विवरण:-

यस आयोजनाको आ.ब.२०७८/०७९ को श्रावण देखि हालसम्मको खर्च निम्नानुसार रहेको छ:-

बजेट शिर्षक	विनियोजित बजेट	खर्च	वित्तीय प्रगती %
पूँजीगत	३२६१०००००	२६००००००	७.९७
चालु			
जम्मा			

१३. विगत ४ आ.ब. मा भएको खर्च र सो को उपलब्धी निम्नानुसार रहेको छ:-

आर्थिक वर्ष	विनियोजित बजेट(करोड)	खर्च
२०७४/०७५	३०	१५ करोड
२०७५/०७६	१९.४५	१४.२१ करोड
२०७६/२०७७	१९.५०	१९.४० करोड
२०७७/२०७८	५७.८९	५४.३४ करोड
जम्मा	१२६.८४	१०२.९५ करोड

१४. ऐन नियम विनियम वा निर्देशिकाको सूची:

- जलस्रोत ऐन २०४९
- वातावरण संरक्षण ऐन २०५३
- वन ऐन २०७६
- जग्गा प्राप्ति ऐन २०३४
- सिंचाइ नियमावली २०५६
- जलस्रोत नियमावली २०६३
- Irrigation Policy 2070
- National Water Plan, 2005
- भ्रष्टाचार निवारण ऐन २०५९
- निजामती कर्मचारी ऐन २०४९
- निजामती कर्मचारी नियमावली २०५०
- जलस्रोत नियमावली २०५०
- जलस्रोत रणनीति २०५८

- जलस्रोत योजना २०६१
- आर्थिक कार्य विधी ऐन २०५५
- आर्थिक कार्य विधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन २०७६
- सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३
- सार्वजनिक खरिद नियमावली २०६४
- भ्रमण खर्च नियमावली २०६४
- वातावरण संरक्षण नियमावली २०५४
- पन्ध्रौं योजना २०७६

१५. सार्वजनिक निकायको वेबसाइट भए सो को विवरण:

www.mdvip.gov.np

१६. सम्पर्क नम्बर र इमेल: ०८२-५२३४१३ mdvip2016@gmail.com

१७. आयोजनाको चुनौतीहरु:-

- आयोजना राष्ट्रिय प्राथमिकतामा नपर्नु
- उपत्यका भित्रको अधिकांश कृतिम जलाशय निर्माण गर्ने क्षेत्रबनक्षेत्रपर्ने भएकोले चुनौतीपूर्ण रहेको।
- बबईनदि अत्यधिक मात्रामा स्विंग भैरहने हुदा दिगो इन्टेक निर्माण गर्न कठिन रहेको